

Tanksimogató

Csak hogy megidézzük a kort, és kevés szóval minél többet mondjunk róla el, szólaljon meg a nyolcvanas évek közepéről a kiskunsági tanyás gazda, akit – sok társához hasonlóan – évtizedek alatt sem sikerült téeszbe tömöríteni: „Nincs is nálunk kommunista párttag egy se! Kivéve Schneider bácsit, de neki muszáj, mert SS-katona volt.”

Ebben az időben, amikor Gábor gazda két frappáns mondatban összefoglalta Schneider bácsi életét – *valójában* fogalmunk sincs arról, hogy mi történt: *semmit nem tudunk* –, már vagy harminc éve szovjet egységek állomásoztak a futóhomokon. Az akácok – hungarikum! – út végében, Gábor gazda tanyaudvarán vasbakra állítva szovjet katonai benzintartály figyelt az árnyasból a dűlőútra, jön-e már a szovjet tartálykocsi az új feltöltéssel. Gyárilag zöld volt a bakra emelt ciszterna, Gábor gazda míniummal rozsdaszínre festette, de azért átütött az új festésen az eredeti fekete felirat: *орнеонашо* (tűzveszélyes).

Bort, pálinkát, szalonnát, kolbászt kaptak az oroszok a tartályért, a benzinekért, a legjobb minőségű brikettért... Fegyvert is lehetett cserélni-vásárolni.

A megszállási turizmus korszakában Gábor gazda az egyik legjövödelmezőbb üzletágra lelt rá: saját termését helyben exportálva devizáért megvásárolható árucikkeket szerzett be külföldiektől. A piaci árnál sokkal olcsóbban. Mondjuk, rá is volt szorítva a leleményre, mert mint egyéni gazdálkodót nyomták adóval rendesen. Amit tőle beszédtek, azt neki is valahogy be kellett szednie.

Megélt, taníttatta a fiait, adományozott a templomnak.

El is mehetett volna. És akkor nem kellett volna csereberélnie a megszállókkal. Meg, persze, megtehetette volna azt is, hogy itthon is marad, meg nem is csereberél. Akkor betörnek a tanyájába, a pincéjébe, és úgy viszik el a tulajdonát, hogy semmit nem adnak érte.

Az otthonosságról beszélek. Az otthon, az otthonosság megteremtésének és fenntartásának vágyáról egy olyan világban, amelyben közellátás veszélyeztetése miatt bármelyik percben elvihették a gazdát, el is vitték, bilincsbe verve, amelyben folyamatosan padláslesőprők rohamozták meg és rabolták ki az otthont, majd téesz-agitátorok dúlták föl a kamarát, a górért meg a tisztaszobát – az én házam, az én váram –, azután pedig a szovjet Déli Hadseregcsoport páncélos hadosztálya vert tanyát évtizedekre a tanya mellett. Az én házam se az én váram?

Otthon is idegenben? Amikor – és akinek! – ez olyan mértéket öltött már, hogy az idegenség is több otthonosságot ígért, következett a lépés: elmenni. Disszidálásnak hívtuk. Az otthon utáni vágy *leküzdhetetlen* megnyilvánulása. Fontos volt hát a *leküzdés*.

Míndez a diskurzus állandó tárgya volt egy időben, mostanában már kevesebbet beszélünk róla. És hogy Erdélyben mit gondolnak minderről? Azt nem tudom, noha megpróbáltam megtudni. Megkérdeztem egyszer egy erdélyi barátomat: ha ő belépett a Román Kommunista Pártba – a hazáért harcolt. Az erdélyi magyarok szabadságáért: minden egyes tagbélyeg újabb tövis volt a koszorún (a babérlevelek között). Ha én beléptem a Magyar Szocialista Munkáspártba, az hazaárulás volt, a magyarság bilincseihez kovácsoltam újabb láncszemet (homlokomról magam téptem le a babért). Hogy van ez? Azt válaszolta: így.

Aztán föl tettem még egy kérdést: mit mondana egy 1920. június 5-ei kolozsvári magyar egy 2014-es kolozsvári magyarról? Ha egyáltalán lehet ezt „modellezni”. De még a modellezés dolgában sem jutottunk tovább...

Azt hittem, megúszom ezt a kisdolgozatot anélkül, hogy leírjam: kollaboráció.

De már látom, nem sikerül. Nagyon szeretném ugyanis, ha elolvassák e néhány alanti mondatot, eddig azonban sehová nem tudtam beilleszteni őket. Idehivatkozom hát a végére. Tárgyuk a kollaboráció.¹

(2014. 11.)

JEGYZET

1. „...pour ne pas châtier les coupables, on maltraitait des filles. On allait même jusqu'à les tondre.» (Hogy ne kelljen megbüntetni a vétkeseket, nőket hurcoltak meg. Képesek voltak arra vetemedni, hogy kopaszra nyírják őket.) Ez a mottó szerepel Paul Éluard *Comprenne qui voudra* című verse fölött. Egyike az azon kevés kortárs dokumentumnak (1944. december 2-án jelent meg a *Les Lettres françaises*-ben), mely részvétet tanúsít a meghurcolt nők iránt, és viszolyog a fülíg érő mosolyú, kidüllesztett mellű megtorlóktól. (Aki – no persze, a németek eltakarodása után – géppisztolyt akasztottak nyakukba, kézigránátokat az övükbe, úgy vonultak védte-len nők ellen.) [...]

Meglehetősen azonos módon zajlanak ezek a néptételek. A »bűnös« felelősségre vonása hangsúlyozottan nyilvános aktus. A megszégyenítés a település valamely kiemelt fontosságú pontján (polgármesteri hivatal előtt, a templomtéren, hamarjában összetakolt pódiumon, egy háznak a térre néző erkélyén stb.) történik. A vétkest kopaszra nyírják, többnyire félmeztelenre vagy meztelenre vetkőztetik, arcára, testére festékekkel vagy kátránnyal horogkeresztet mázolnak, nyakába táblát akasztanak, amely egyértelműen minősít: »följelentő«, »kollaboráns«, »németek szajhája«. Igen gyakori, hogy a tömeg, valósággal körmenetet tartva, a település valamennyi főbb útvo-nalát végigjárta a »bűnösrel.« Léderer Pál: ...jöttek, s kivonszolták az utcára, hogy kopaszra nyírják... 2000 2010. 7–8. sz. 55–76.

VASILE SEBASTIAN DÂNCU

A diaszpóra évszázada?

Interkulturális párbeszéd a román diaszpóra identitása kapcsán

(Részlet)

[...] Ha létezik *állam nélküli diaszpóra* és *egy államhoz kötődő diaszpóra*, az etno-nemzeti származásra való fokalizálás perspektívájából feltételezhető a folytonosság vagy változat-lanság léte egy-egy közösség létezése során. Ez a különbözőség oda vezet, hogy állandóan kontextualizálni kell a diaszpóra fogalom használatát, mivel a diaszpóra államon átívelő re-alitás, de, ahogy az utolsó példából is kiténik, transz-etnikus is lehet.

A *Korunk* folyóirat nagyvonalú elgondolása ezt meg is teszi: kontextusba helyezi, leírja, szót ad a diaszpóra aktorainak (szereplőinek). Ideológiai elemzések nélkül, politizálás nél-kül, rendkívüli értelmezések vagy hermeneutikák nélkül.

Az utóbbi időben a román diaszpóra politikai és intézményes témává is vált. Nagy figye-lemmel követik, főleg 2009 óta, amikor a mérleg nyelvének szerepét töltötte be a romániai el-nökválasztások alkalmával, amikor közel 150 000 román szavazott külföldön, és másként sza-vazott, mint az itt lakók, és ezzel új mandátumhoz juttatta Traian Băsescut. Ezért a Románia és a környező, valamint az emigráns román közösségek közötti kapcsolat Románia Alkotmá-nya 7-es cikkelyén alapul, illetve a 299/2007-es Törvény ama előírásain, amelyek a Románia határain kívül élő románok támogatására vonatkoznak. Az említett törvény a „bárhol élő ro-mánok” színtagmát használja, és ide tartoznak a „román származású, a román nyelvészeti és kulturális fonalhoz tartozó személyek, aki szabadon felvállalják román kulturális identitású-kat: a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek, a nyelvi kisebbségek vagy a szülőföldjükön élő etnikai csoportok, aki Romániával szomszédos államokban élnek, függetlenül attól, hogy milyen népnek nevezzük őket, a román közösségek / az emigrációban élő, Romániából szár-mazó közösségek, külföldi lakhellyel vagy tartózkodási hellyel rendelkező közösségek tagjai”. A Külügyminisztériumban tevékenykedik egy a bárhol élő románok számára delegált minisz-ter, amely kidolgozza és életbe lépteti a bárhol élő románokkal szembeni kormánypolitikát Románia legfontosabb külpolitikai célkitűzéseivel és a Kormányprogrammal összhangban. A kormánypolitikában helyet kap a Románia határain túl élő románok intézményes támoga-tásának szükségessége, etnikai, nyelvi, kulturális és vallásos identitásuk megőrzése és kibon-takozása céljából, és túlzottan meg is van indokolva ama fontosság által, amelyet az emberi jogok és különösképpen egy-egy etnikai kisebbség és közösség jogainak tiszteletben tartásával foglalkozó európai intézmények tulajdonítanak ennek a problémának.

Lehet, hogy a 21. század lesz a diaszpóra százada, még jobban, mint az elmúlt évszázad. Több okból kifolyólag a nemzetközi migráció, a globalizálódás, a kereskedelmi cserék s a nagy integrációs felépítmények, mint az Európai Unió, állandóan hoznak létre diasz-pórákat és azok lakosait. Vajon a 21. században létrejön egy világdiaszpóra, egy hibrid identitás, egy kisebbségekből álló többség? Bármilyen lehetséges.